

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗНАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ НА ОСНОВІ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ

Важливою рисою нової парадигми виховання постає гендерна рівність, просування якої є однією з найактуальніших проблем сьогодення. Керуючись положенням, що позанавчальна діяльність спрямована на реалізацію виховних завдань, таким завданням у процесі соціалізації юнаків та дівчат визначено гендерне виховання особистості, спрямована на подолання нерівності і гендерних стереотипів, формування егалітарної ідеології статей для встановлення егалітарних гендерних відносин на засадах ідеї гендерної рівності.

На думку В. Кравця, гендерне виховання є важливим компонентом соціалізації статей, яке спрямоване „на формування якостей, рис, властивостей, що визначають необхідне суспільству ставлення людини до представників іншої статі” [1, с. 174]. Мета гендерного виховання полягає не тільки в необхідності формувати правильне розуміння сутності моральних норм і установок у сфері гендерних взаємовідносин, але й потреби керуватися ними в усіх сферах діяльності.

Сучасне виховання, яке ґрунтується на статево-рольовому підході, на думку О. Луценко, істотно обмежує розвиток особистості рамками традиційних гендерних ролей. Тому вчена наголошує, що поняття виховання в сучасній педагогіці як певній системі впливу та взаємовпливу в межах суб’єкт-суб’єктних відносин педагогічного процесу та соціалізації особистості потрібно розглядати з позицій гендерного підходу, „який передбачає гармонізацію статево-рольової взаємодії на основі егалітаризму як принципу рівних прав та можливостей особистості незалежно від статі” [2, с. 494]. На думку дослідниці, конструктивістське розуміння статі допоможе уникнути стереотипів ієрархічності, дискримінації, асиметрії в навчально-виховному процесі і визначає його як „принципово новий сучасний підхід до інтерпретації освітніх проблем” [Там само, с. 479].

Підтримуючи цю позицію, І. Іванова та О. Цокур стверджують, що „пріоритетну роль у гендерному вихованні повинні посісти сучасні технології навчання, що стимулюють творчість, ініціативу, самостійне і критичне мислення, ґрунтуються на основі різнобічної взаємодії” [3, с. 194].

Не дивно, що в сучасній педагогічній науці обґрунтовується необхідність упровадження гендерного підходу в процес навчання та виховання учнівської та студентської молоді (І. Іванова, О. Луценко, І. Мунтян, Н. Приходькіна, О. Цокур, Л. Штильова та ін.). Місію гендерного підходу в педагогічній практиці розуміють як конструювання певної навчально-виховної діяльності, яка спрямована на подолання нерівності та гендерних стереотипів, формування егалітарної ідеології статей і досвіду егалітарних відносин.

Гендерний підхід у виховному процесі дозволяє виявити, що відмінності в сприйнятті чоловіків і жінок визначаються не стільки фізіологічними особливостями, скільки вихованням на основі поширених у певній культурі уявлень про сутність чоловічого та жіночого.

Тож, мету цієї статті ми вбачаємо в обґрунтуванні організації позанавчальної діяльності студентів коледжу в процесі соціалізації на основі гендерного підходу.

Організація позанавчальної діяльності студентів коледжу в процесі соціалізації на основі гендерного підходу потребує від дослідника якісного переосмислення методологічних й ідеологічних орієнтирів на принципах егалітаризму, що вимагає проведення аналізу й реконструкції будь-яких виховних заходів у напрямку нейтралізації традиційних гендерних стереотипів щодо ролей жінок і чоловіків у сучасному суспільстві та розширення соціального простору для всебічного розвитку особистості кожного/кожної студента/студентки.

Перегляд підходу до організації позанавчальної діяльності в процесі гендерної соціалізації в руслі ідей гендерної рівності – це винахід певних шляхів і способів створення сприятливих умов для розвитку здібностей особистості студента або студентки, а також стратегії партнерської гендерної взаємодії вихователя й студентів. Спираючись на викладене вище, ми впевнено можемо стверджувати, що таким підходом має бути гендерний, в основі якого відповідно до завдань нашого дослідження повинна міститися ідея гендерної рівності, і він, своєю чергою, повинен на основі егалітаризму поєднувати всі компоненти системи позанавчальної діяльності студентів, тобто її зміст, принципи, педагогічні технології.

Проведений аналіз наукової літератури свідчить, що гендерний підхід у підготовці студентів ґрунтується на принципі рівноправності статей, створенні партнерської моделі у процесі міжособистісної взаємодії, визнанні цінності обох статей через подолання застарілих гендерних стереотипів, що загалом передбачає організацію досвіду рівноправного співробітництва в педагогічному процесі представників різної статі „із заохоченням тих видів діяльності, які відповідають дійсним інтересам і можливостям особистості, а не стереотипним вимогам до неї як представника певної статі” [4, с. 15]. Тобто, підкреслюючи необхідність реорганізації, поліпшення, розвитку та оцінки виховних впливів у позанавчальній діяльності студентів коледжу, гендерний підхід робить це можливим для того, щоб змінити наявні традиційні гендерні уявлення щодо домінування чоловічих норм та способу життя в сучасному суспільстві, на егалітарні, які приведуть до посилення процесів трансформації гендерних відносин у напрямку гендерної рівності.

Упровадження гендерного підходу в педагогічну практику навчальних закладів, зокрема вищих, на сьогодні означає:

1) *зміну ідеології педагогічної взаємодії*, яка передбачає: перехід від статево-рольових установок у педагогів, які акцентують увагу на статево специфічних відмінностях в опануванні навчальним матеріалом та поведінці дівчат і юнаків; відмову від дискримінаційних практик нерівного спілкування в процесі педагогічної взаємодії вчителів із представниками обох статей; ліквідацію гендерної асиметрії в навчально-виховному середовищі.

2) *перегляд методологічних (ціннісних) орієнтирів* у «статевому вихованні», що потребує переходу педагогів від уявлень щодо біологічно зумовлених ролей чоловіків і жінок в сім'ї та суспільстві до розуміння соціокультурних механізмів їх закріплення в міжстатевих відносинах; підготовку дівчат і юнаків до відповідальних статевих стосунків на основі егалітарних принципів (поваги індивідуальності, рівноправного партнерства статей у сім'ї

та суспільстві); зміни домінують-залежної моделі відносин на модель партнерських взаємовідносин, у якій жінки та чоловіки постають як різні, але рівні індивіди, які однаково цінні та унікальні [5, с. 142 – 144].

Вивчення сутності гендерного підходу дозволило виявити, що загальними завданнями, пов'язаними з його реалізацією в педагогічній практиці, на сьогодні є:

- гендерний аналіз навчально-виховного середовища, включаючи «прихований навчальний план», ліквідацію в ньому гендерних стереотипів, які обмежують розвиток особистості, будь-то юнак або дівчина;
- інтеграція до змісту навчання й виховання студентської молоді сучасних наукових знань щодо культурної природи соціостатевих відмінностей, правдивої інформації щодо внеску жінок і чоловіків у розвиток суспільства;
- зміна педагогічної взаємодії й у навчальній, й у позааудиторній роботі, що повинна відбуватися на основі уявлень щодо рівноправності статей у суспільстві, поваги прав особистості на самовираження та індивідуальність;
- організація виховних ситуацій, які потребують від студентів критичного осмислення, аналізу та оцінки наявних гендерних стереотипів, систем і гендерних взаємовідносин, особистісного досвіду протистояння щодо їхнього впливу;
- формування активної життєвої позиції в питаннях подолання будь-яких форм дискримінації за ознакою статі [5, с. 180].

Гендерний підхід, на нашу думку, має ґрунтуватися на принципах гендерної освіти, які цілком співвідносяться з виховними завданнями під час організації позанавчальної діяльності студентів у процесі гендерної соціалізації.

• *Орієнтація на співробітництво.* Сутність його полягає в активному використанні діалогу, на відміну від авторитарного викладання.

• *Розвиток особистісного потенціалу.* За умови реалізації цього принципу акцент потрібно робити не стільки на розвиток сфери інтелекту, скільки на розвиток таких особистісних складників, як Я-концепція, мотиваційна та емоційна сфери особистості.

• *Єдність теорії та практики.* Сутність цього принципу полягає у використанні життєвого досвіду в процесі позанавчальної діяльності.

• *Принцип активності.* Він спонукає особистість до активного соціального життя на основі особистісного розвитку [6].

Реалізація гендерного підходу в позанавчальній діяльності студентів коледжу має на меті досягнення гендерної рівності в міжособистісних взаєминах, тому підхід гендерної рівності відповідно до завдань нашої статті передбачає розробку нових шляхів організації та проведення виховних заходів, спрямованих на активне залучення студентів коледжу до суспільних справ, які мають сприяти формуванню прояву їхньої особистої позиції, поглядів і уявлень щодо гендерної рівності.

Усе викладене вище дозволяє нам визначитися з концептуальними положеннями організації позанавчальної діяльності студентів коледжу на основі гендерного підходу для забезпечення їхньої ефективної гендерної соціалізації.

Нами обрані такі методологічні орієнтири:

1) види позанавчальної діяльності мають бути спрямовані на самовираження й розвиток активної особистості, необмеженої застарілими гендерними стереотипами;

2) необхідне використання інтерактивних, діалогових форм і методів виховання, активного залучення самих студентів у виховний процес, їхнього власного досвіду, власних спостережень та ідей;

3) будь-які види позанавчальної діяльності повинні мати особисте значення, узгоджуватися з інтересами студента/студентки, орієнтуватися на реальне їх використання в житті студентської молоді;

4) педагог і студенти повинні спільно узгоджувати цілі виховного процесу, бути партнерами в педагогічній взаємодії, відмовляючись від авторитарних способів виховання;

5) у процесі позанавчальної діяльності необхідно надавати студентам якомога більше свободи у виборі тих видів діяльності, індивідуальної або групової роботи тощо, до яких вони мають схильність.

Ураховуючи, що інтегрування гендерного підходу в позанавчальну діяльність студентів коледжу в процесі соціалізації ґрунтується на включенні ідеї гендерної рівності в різні напрямки виховної роботи, цілком зрозуміло, що це передбачає вибір тих суспільних справ і заходів, які мають забезпечувати тісний взаємозв'язок цих напрямків (національне виховання, естетичне, моральне, правове, трудове тощо) із втручанням у них гендерного підходу в процесі організації позанавчальної діяльності.

У зв'язку з цим побудова процесу гендерної соціалізації студентів коледжу відповідно до реалізації гендерного підходу в позанавчальній діяльності студентів пов'язана, на нашу думку, з кількома напрямками виховної роботи, які ми визначаємо для себе пріоритетними:

- *ставлення до суспільства гендерної рівності*: громадянське виховання, орієнтоване на становлення активної громадянської позиції в напрямку усвідомлення значущості тих необхідних гендерних перетворень, що відбуваються у всьому світі, зокрема на Україні;

- *міжособистісні гендерні відносини*: духовно-моральне виховання, спрямоване на формування поваги до іншого/іншої, толерантного ставлення до думок інших, культури міжособистісних взаємин між статями, культури власної гендерної поведінки;

- *ставлення до будь-якого насилля, зокрема гендерного*: правове виховання, яке здійснюється для усвідомлення потреби в гендерно-орієнтованому законодавстві для забезпечення гендерної рівності, надання рівних можливостей обом статям – і жінкам, і чоловікам, вилучення гендерної дискримінації та насилля з усіх сфер існування людини; формування громадянсько-правової позиції – поваги прав і свобод особистості, незважаючи на стать;

- *ставлення до гендерної специфіки в майбутній професії*: виховання трудових нон-дискримінаційних гендерних відносин, вироблення усвідомленого ставлення до наслідків нерівності та сегрегації на сучасному ринку праці, вироблення активної позиції в набутті навичок до здійснення професійної діяльності на засадах міжстатевого рівноправ'я й відповідальності за прийняті рішення в її процесі – соціальні, моральні, економічні;

- *ставлення до взаємовідносин у приватному житті*: моральне родинне виховання, спрямоване на викриття причин гендерної стратифікації в сучасній родині, наслідків наявного в ній домашнього насильства та формування егалітарних поглядів на створення нової – егалітарної моделі сім'ї, зас-

нованої на партнерських взаємовідносинах між усіма членами родини, збагачення досвіду студентів у моделюванні рівноправних стосунків у міжособистісній взаємодії.

Отже, усе викладене вище дозволяє стверджувати, що організація позанавчальної діяльності студентів коледжу в процесі соціалізації на основі гендерного підходу ще потребує перегляду методологічних та ідеологічних орієнтирів виховання студентської молоді з позиції ідеї гендерної рівності, яка має поєднати всі компоненти системи позанавчальної діяльності, тобто зміст, принципи, завдання й напрямки виховання, педагогічні технології й у результаті сприятиме визначенню певних шляхів і способів створення сприятливих умов для розвитку здібностей особистості студента незалежно від статі, а також партнерської гендерної взаємодії вихователя й студентів.

Література

1. **Кравець В. П.** Гендерна педагогіка : навч. посіб. / В. П. Кравець. – Тернопіль : Джура, 2003. – 416 с.
2. **Луценко О. А.** Гендерна освіта й педагогіка / О. А. Луценко / Основи теорії гендеру : навч. посіб. / відп. ред. Скорик М. М. – К. : К.І.С., 2004. – С. 476 – 503.
3. **Цокур О.** Основи гендерного виховання / О. Цокур, І. Іванова // Гендерний розвиток у суспільстві : конспекти лекцій. – 2-е вид. – К. : ПЦ „Фоліант”, 2005. – С. 183 – 222.
4. **Приходькіна Н. О.** Педагогічні умови реалізації гендерного підходу у фаховій підготовці студентів гуманітарних спеціальностей : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Н. О. Приходькіна. – К., 2008. – 20 с.
5. **Штылева Л. В.** Фактор пола в образовании: гендерный подход и анализ / Л. В. Штылева. – М. : ПЕР СЭ, 2008. – 316 с.
6. **Штылева Л. В.** Педагогика и гендер : развитие гендерных подходов в образовании / Л. В. Штылева. – Режим доступа : <http://www.ivanovo.ac.ru/win1251>.

* * *

Гришак С. М., Шабаєва Н. С. Організація позанавчальної діяльності студентів коледжу в процесі соціалізації на основі гендерного підходу

У статті обґрунтовано організацію позанавчальної діяльності студентів коледжу в процесі соціалізації на основі гендерного підходу, що потребує перегляду методологічних та ідеологічних орієнтирів виховання студентської молоді з позиції ідеї гендерної рівності. Ідея гендерної рівності, поєднуючи всі компоненти системи позанавчальної діяльності, тобто зміст, принципи, завдання й напрямки виховання, педагогічні технології, у результаті сприятиме визначенню певних шляхів створення сприятливих умов для розвитку здібностей студента незалежно від статі, а також партнерської гендерної взаємодії вихователя й студентів.

Ключові слова: позанавчальна діяльність, гендерний підхід, соціалізація, ідея гендерної рівності, студенти коледжу.

Гришак С. Н., Шабаета Н. С. Организация внеаудиторной деятельности студентов колледжа в процессе социализации на основе гендерного подхода

В статье обоснована организация внеаудиторной деятельности студентов колледжа в процессе социализации на основе гендерного подхода, для чего необходим пересмотр методологических и идеологических ориентиров воспитания студенческой молодежи с позиции идеи гендерного равенства. Идея гендерного равенства, объединив все компоненты системы внеаудиторной деятельности, то есть содержание, принципы, задания и направления воспитания, педагогические технологии, в результате будет способствовать созданию благоприятных условий для развития способностей студента или студентки независимо от пола, а также партнерского гендерного взаимодействия воспитателя и студентов.

Ключевые слова: внеаудиторная деятельность, гендерный подход, социализация, идея гендерного равенства, студенты колледжа.

Hryshak S. M., Shabaeva N. S. The organizing of extracurricular activities of the college students in socialization process on the basis of gender approach

The organizing of extracurricular activities of college students in the socialization process on the basis of gender approach is grounded in the article. It calls for the revision of the methodological and ideological values of education of students from the perspective of the gender equality idea. This idea, combining all of the components of the extra-curricular activities, that is the content, principles, tasks and areas of education, as well as educational technology, as a result will create favorable conditions for the development of the individual abilities regardless of sex, and partner interaction between educator and students.

Keywords: extracurricular activity, gender approach, socialization, gender equality idea, college students.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.